

A magány útinaplója

Váradi Péter *Papírfigurák* című kötetéről

Ugyan életkorát tekintve Váradi Pétert akár a középnemzedékhez is sorolhatnánk, azonban úgy gondolom, lírikusként még mindig a legfiatalabb költőgenerációhoz sorolható. A szerző második kötete hosszú hallgatás után jelent meg, hiszen a *Papírfigurák* című verseskötetével idestova kilenc év válogatott verstermését veheti kezébe az olvasó. Váradi Péter legpontosabban talán a „tudós költő” jelzővel illethető, hiszen lírája elsősorban finoman intellektuális, olykor ironikus és önironikus regiszterben szólal meg, s bővelkedik intertextuális utalásokban, valamint a beszélő által olykor magára öltött irodalmi maszkokban is (ti. egy egész ciklus erejéig bújik de Sade márki bőrébe).

Az öt ciklusra tagolt, gondosan szerkesztett kötet az utazás ősi toposzára épül. Az első ciklus címe is erre utal: *Az első város* – ebben főleg helyzetleíró versekkel, anizixokkal, magányos meditatív hangvételben megszólaló költeményekkel találkozhatunk. A következő, *Castlebay* című, naplóra (útinaplóra?) emlékeztető verscsokor a költő skóciai utazásának egyfajta krónikája, mely ugyancsak bővelkedik a meditatív, környezetleíró versekben, melyek némelyike akár tájversként és/vagy szerelmi vallomásként is olvasható. A kötet harmadik tematikus egysége az egyszerűen *de Sade* címre keresztelt ciklus, melyben a költő a nagy polgárpukkasztó francia író maszkját ölti magára és elmélkedik a lét nagy kérdéseiről. A negyedik, *Szertartásrendek* címet viselő egység címében inkább afféle szakrális lírát sejtet, ám hangnemét tekintve sokkal inkább profán verseket tartalmaz. Lidérces személyes emlékek, kórházi folyosók, halálszag hatják át e ciklus verseit, melyekben a halott apa figurája, és talán a vele való feldolgozatlan kapcsolat kulcsmotívummá tornyosul. Az utolsó egység beteljesíti azt a kulcsmetaforikát, melyre maga a kötet egésze is épül: *Az utazás* címet viselve egyfajta végállomást sejtet. Először az olvasóhoz szóló, kissé ironikus költői levelekkel szembesülhetünk, ezt követi néhány ugyancsak az utazás toposzára épülő, vallomásos jellegű költemény, majd a kötet nagy záróverse, egy lírai töredékekből komponált hosszúvers, a *törölt üzenetek n. n. üzenetrögzítőjén*.

Az utazás toposzán túlmutatva, amennyiben a verseskötet mélyebb elemzésébe bocsátkozunk, az is kiderül, hogy ez az utazás szinte mindvégig magányos, keserű,

boldogságtól, kiegyensúlyozottságtól csaknem teljesen mentes. A költő nem véletlenül kreál magának több versben is egy olyan meglehetősen ironikus alteregót, mint *Légy úr*, az ide-oda röppenő, ám a létben önmagát teljesen jelentéktelennek érző, pusztán sodródó légy figurája. *Légy úr* kérdéseket sok mindennel kapcsolatban megfogalmaz, de válaszokat aligha kap rájuk, miként az kiolvasható például a kötet elején található *montaigne és a légy* című darabból, melyben a francia filozófus és a költő alteregójaként szolgáló légy folytat fiktív párbeszédet. Montaigne végül így zárja le a beszélgetést:

*„Légy úr, Ön túl sokat tud a magányról,
és nem értem, most miért osztja meg velem.”*

Valóban, a kötet költői beszélője, s talán bizvást állíthatjuk, hogy maga Váradi Péter, a költő igencsak sokat tud a magányról. A *de Sade*-ciklusban ugyan a költő próbálja a létet, sőt, még önmaga létét is kigúnyolni, az ironikus maszk mögött felsejlik valamiféle szorongással teli magány is:

„...Átverés

*volt a halál, testvér, figyelj, készülj
a fel a legjobbakra, Morgenstund,
hogyan ne tudj*

kitérni. Jaj, hogy hazudok.”

– állítja magáról az eleinte magabiztosnak és gunyorosnak tűnő de Sade márkialteregő, s a lét megkérdőjelezése egyúttal elkerülhetetlenül magával vonja a költő önmegkérdőjelezését is. Talán azt mondhatnánk, inkább belső, lélekben megtett utazás ez, melyhez a külső helyszínek, a megnevezetlen város, Castlebay, a lakás belső környezete vagy a megérkezés szintén meg nem nevezett helye pusztán külső kellékek, díszletek. Mikor a költő kiszól a versből, s látszólag megszólít valakit, automatikusan önmagát is megszólítja, hiszen legbelül pontosan érzi: nincs társa, aki utazásán elkísérje, a feltett kérdésekre pedig legfeljebb maga adhat korántsem bizonyos válaszokat.

Úgy vélem, a kötet versei közül azok a legerősebbek, amelyekből a lehető legspontánabb módon, leplezetlenül tör át a szorongás és a magány érzete. Váradi Péter

persze nem patetikus, extrém képekkel érzékelteti mindazt, amit érzékeltetni akar – képei sokszor látomásosak, lidércnyomásszerűek, de inkább sejtelmes, finoman megrajzolt enteriőrök, kísérteties, homályos helyszínek, semmint expresszív, hatásvadász víziók közvetítik a szorongást az olvasó felé. Ami a költő verseit hitelessé teszi, az a pontosság és visszafogottság, a remekbe szabott arányérzék. Ilyen explicit szorongással teli, a halál mezsgyéjét járó versek az *üres fogorvosi váró*, a *találkozás a térképésszel*, az *egy estém apámmal*, a *hadviselés törvénye* vagy a *csontmajom*, mely megérzésem szerint talán a kötet egyik legerősebb verse. Formáját tekintve Edgar Allan Poe remekművére, *A hollóra* játszik rá, ám az alapszituáció valami egészen más – egy kórház valamelyik termében orvosok és ápolók egy csontmajmot ábrázoló marionettbábuval szórakoztatják magukat, beszélnek helyette. A bábu körbejár, a hangulat eleinte pusztán ironikusnak tűnik, ám ahogy a vers narratívája – mivel többé-kevésbé elbeszélő költeményről beszélhetünk – halad előre, a kis csontbáb önálló életre kel, s a halál eredeti, szokatlan, lidércnyomásszerű metaforájává emelkedik, akár csak az a bizonyos fekete madár Poe ismert versében:

„...mintha ő húzná a drótot – úgy ugrálja körbe oldott
hangulatban a porondot fényes gránit kőlapon.
És a vázat körbe-körbe adják fürgé ujjakon –
táncol a kis Csonmajom.”

Bár a lírai értelemben vett utazás valamilyen módon lezárul – mintha a hosszú távollét után hazatérő költő lehallgatná, majd törölné az utazás alatt kapott telefonüzeneteit, miként azt a *törölt üzenetek n. n. üzenetrögzítőjén* című, látszólag össze nem függő üzenet-töredékekből álló záróvers sejteti –, a várt feloldozás úgy tűnik, nem következik el. A záró, jellemzően kétsoros üzenet-töredékek egyenesen baljósak, s bennük a költő nem csupán saját magányát beszéli el, de felhívja a figyelmet a siralmas kortárs közállapotokra is:

„Dráwapiskin, Hajdúhadház, Gyöngyöspata,
Magyarbánhegyes.

Telefoncsörgés az üres szobában. Felvegyem? Felveszed.
Téged keresnek.

Küklopsz a barlang szájában állva egyesével

megtapogatja bárányait.”

E sorokkal zárul a *Papírfigurák* című verseskötet. Tanúsága szerint mind a külső, mind a belső világ annyira bizonytalan, instabil és szorongásra okot adó tényezőkkel teli, hogy még a küklopsz, a görög mitológia e félelmetes óriása is riadtan számolja azt, amije még van – néhány juhot, akik természetesen maguk sem azok, amiknek látszanak, hiszen a mítosz szerint Odüsszeusz emberei öltötték magukra a bárányok bőrét, hogy kicselezhessék az immár vak óriást. Röviden ez hát Váradi Péter második kötete – metaforikus útinapló a magányról és a szorongásról. Intertextuális utalásokkal teli, kivételes műveltséggel bíró költőt sejtető, ám alapjában véve véresen autentikus, pszichoanalitikus-vallomásos költészet.

Zárszóként talán érdemes néhány szót ejteni a címről is – miért éppen *Papírfigurák*? Úgy vélem, a címben feladott rejtvény megoldását ugyancsak a magány és az ebből fakadó szorongás alapélményében kell keresnünk. A költőt körülvevő világ annyira instabil, hogy ő maga úgy éli meg, minden csupán díszlet, kellék, papírmásé-látszat. Még az életében jelenlévő élő vagy a nyelv által megidézett személyek is átlényegülnek kétdimenziós, csupán látszólag élő papírfigurákká. Ez a súlyos tapasztalat pedig a végletes befelé forduláshoz és a legmélyebb rétegekig hatoló lelki önvizsgálathoz vezet. A kötet vallomásértékének ereje is éppen ebben rejlik: széthullani látszó világunkban ki tudhatja, hogy maga egyáltalán még a szó mélyebb értelmében *van-e, él-e*, vagy nem lényegült át szükségszerűen látszatlénnyé, silány papírfigurává?

(L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2011.)